

A magyar experimentális dermatológia megalapítója

Melczer Miklós (1891–1985)

Founder of the Hungarian Experimental Dermatology

Miklós Melczer (1891–1985)

Dezső Krisztina, osztályvezető, könyvtáros-muzeológus

Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont Történeti Gyűjtemények Osztálya

dezsokrisztina@lib.pte.hu

Initially submitted February 8, 2025; accepted for publication February, 30.2025

Abstract

Miklós Melczer was a lecturer and later professor at the universities of Budapest, Szeged and Pécs. His research activity was also significant, especially his research and studies on various types of cancer and lymphogranuloma inguinale. In addition to his scientific research, he participated actively in university education and the treatment of clinics in all his workplaces. He was also a dean of the University of Pécs, and he is commemorated by a memorial plaque in Szeged and Pécs as well.

Kulcsszavak: Melczer Miklós, bőrgyógyászat, nemi betegségek kutatása, életrajz

Keywords: Miklós Melczer, dermatology, venereal disease research, biography

Tanulmányok és a pályakezdés évei

1. kép Melczer Miklós portréja

Melczer Miklós 1891. december 3-án született Budapesten. Édesapja a Steindl-, később pedig a Hudetz-féle építésziroda tisztviselője volt. Melczer Miklós a Wesselényi utcai elemi iskola

után a Barcsay utcai főgimnáziumban tanult, majd tett érettségit. Már középiskolás korában érdeklődött biológia iránt, ezért választotta az orvosi pályát.¹

1909-től a Budapesti Tudományegyetem Orvostudományi Karán kezdte meg felsőfokú tanulmányait. Már másodéves egyetemistaként bejárta Tellyesniczky Kálmán² II. sz. Anatómia Intézetébe, ahol előbb díjtalan, majd díjas demonstrátor, díjas gyakornok, végül 1916-tól mint tanársegéd működött. 1918-ban avatták orvosdoktorrá. Kezdetben feladata volt a szövettani gyakorlatok taneszközeinek előkészítése, a tetemek konzerválása. Az intézetvezetőtől tanulta meg az a módszert, melyet majd a bőrklinikán is alkalmaz a metszetek elkészítésénél. „[Tellyesniczky Kálmán] kiváló tudós volt, bár a nevét kevésbé ismerik, mint a párhuzamos intézet élén állt Lenhossékét. Pedig például a szövetszálás kérdését először Tellyesniczky oldotta meg. Sokan az ő módszerét alkalmazták, ha valami finom munkát akartak végezni. Nehezebb utánafesteni, de kevésbé zsugorítja a sejteket.”³ Később kutatói és oktatói feladatokat is ellátott az intézetben eltöltött 10 év alatt. Még orvostanhallgatóként részt vett Friedrich Reinke anatómia könyvének magyarra fordításában, az *Idegrendszer* című részt készítette el. A könyv második kiadását már Melczer Miklós rendezte sajtó alá.⁴ Első tudományos közleményei is ekkor jelentek meg több hazai és külföldi szaklapban. Az Anatómiai Intézetben töltött idő alatt főként a lép működésével, annak fehér véresejtermelő-képességével foglalkozott.⁵

1920-ra megérlelődött Melczer Miklósban az elhatározás, hogy dermatológiával szeretne foglalkozni. Ezért 1920 februárjától szeptemberig mint segédorvos dolgozott a Szent Gellért és Szent László Kórházban, ahol a fertőző betegségek tüneteit tanulmányozta. A segédorvoslás mellett az egyetem bakteriológiai intézetét is látogatta, hogy mélyebb tudásra tegyen szert. 1920 és 1927 között vezető tanársegéd volt a Nékám Lajos⁶ által vezetett bőrgyógyászati klinikán. Az Anatómia Intézetben megszerzett tudását itt is jól tudta kamatoztatni, hiszen ő készítette a vizsgálatokhoz szükséges szövettani metszeteket. Tudományos munkáját segítette, hogy az 1920-as évek elején Resident Fellow-ösztöndíjjal a Rockefeller Alaptól laboratóriumi támogatásban részesült.⁷

¹ SCHMIDT 2012. 157.

² Tellyesniczky Kálmán (1868–1932) anatómus, egyetemi tanár, a Budapesti Tudományegyetem II. sz. Anatómiai Intézetének vezetője.

³ HALLAMA 1982. 684.

⁴ A német kiadvány adatai: Friedrich Reinke: *Kurzes Lehrbuch der Anatomie des Menschen für Studierende und Ärzte*. Berlin, Wien, 1899. Az első magyar kiadás adatai: Friedrich Reinke: *Az emberboncolástan tanulókönyve*. Reinke nyomán Tellyesniczky Kálmán útmutatásával készült fordítás. Budapest, 1913. A második magyar kiadás adatai: Friedrich Reinke: *Az emberboncolástan tanulókönyve*. Tellyesniczky Kálmán útmutatásával sajtó alá rendezte Melczer Miklós. Budapest, 1919.

⁵ Első tanulmánya *Az egészséges lép termelte szintelen véresejtek mennyiségéről és fajtáiról* címmel a *Magyar Orvosi Archivum* 1916-os évfolyamában jelent meg (17. 1916:1. 1-33.). 1919-ig hat tanulmánya jelent meg a témában.

⁶ Nékám Lajos (1868–1957) bőrgyógyász, egyetemi tanár, 1906-tól budapesti bőrgyógyászati klinika igazgatója.

⁷ SCHMIDT 2012. 158–159.; CSEPLÁK – SCHNEIDER – FAUST 2015. 67–68.

2. kép A Nékám-klinika orvosi kara 1927-ben. (A hátsó sorban jobbról a második Melczer Miklós.)

Budapesti éve alatt mintegy 20 tudományos munkája, főként kísérleti tárgyú tanulmányai jelentek meg a magyar mellett német szaklapokban. Kutatásaira nagy hatással volt az Unna⁸ professzor vezette hamburgi bőrgyógyászati klinika módszere, melynek lényege, hogy a bőrgyógyászati tüneteket mikroszkópos festékek használatával akarták összefüggésbe hozni hisztopatológiájukkal.⁹ 1924-ben jelent a faggyúmirigyek mikrocentrumát felismerő dolgozata a *Dermatologische Zeitschrift*-ben.¹⁰ Tuberkulózissal kapcsolatos kutatásainak eredményeként megállapítja, hogy a gümőkóros bőrben teljesen hiányzik a zsírbontó lipase fermentum. „Vizsgálati anyagul a klinika hatalmas tuberculosis ambulanciáján jelentkező excochleálásra alkalmas egyének szolgáltak. Ezek közül megvizsgáltam 16 különböző korú és nemű, részint jóindulatú lupus planusban, részint rosszabbindulatú lupus tumidusban és exulce ransban, továbbá 5 tuberculosis verrucosa cutisban szenvedő egyént. [...] A luposus szövetnedvben ezek szerint feltűnően csökkent, illetőleg a tributyrin módszerrel már alig érzékelhető mennyiségű a lipase ferment. Ugyanis, amíg gyorscseppszámlálónkkal mérve a normális bőrből készült extractum cseppszámdifferenciája az első óra végén átlag 7–8-nak felelt meg, addig a luposus szövetextrac tumnál ugyanezen idő alatt ez a differentia csak 0–2 csepp között váltakozott. [...] Amíg tehát a jóindulatú tüdő (Kollert és Frisch), illetőleg bőrtuberculosisban (Somogyi) szenvedő egyéneknél a vérsavó lipasetitere magas, addig magában a kóros bőrszövetben erősen csökkent, illetőleg a Róna-Michaelis-féle tributyrin módszerrel már alig kimutatható mennyiségben van lipase jelen.”¹¹

⁸ Paul Gerson Unna (1850–1929) német bőrgyógyász. Saját bőrbetegségekkel foglalkozó magánkórházat hozott létre Hamburgban, majd 1919-től a Hamburgi Egyetem professzora.

⁹ TOPOLAI 2008. 107.

¹⁰ MELCZER 1924.

¹¹ MELCZER 1926. 1244.

Tanárségdként működött közre azoknak a *Klinikai zsebkönyveknek* az összeállításában, melyeket 1926-ban és 1927-ben adtak ki, és a budapesti klinikákon elérhető gyógyeljárásokat ismertetik. Melczer Miklós nevéhez a bőr- és nemikórtan fejezet elkészítése fűződik.¹²

1927-ben az Orvosegyesület id. Johan Béla-díjjal jutalmazta a *Patkányok kátrányozással előidézhető sarcomájáról* című munkáját. A bíráló bizottság kiemelte, hogy a kiírásnak megfelelően kísérleteken alapuló kutatásokat mutat be az írás, külön érdeme, hogy a kísérletek a sarcoma létrehozásával foglalkoztak, mely kérdést kevés kutató vizsgálta ebben az időszakban.¹³

A kaposvári megyei kórház bőrgyógyászati osztályának főorvosa

Melczer Miklós 1927-ben kinevezést nyert a kaposvári közkórház bőrgyógyászati osztályának élére. A budapesti klinikáról és az egyetemi életből való távozásáról nem szívesen nyilatkozott, ha tette, akkor is igen szűkszavúan emlékezett vissza ennek okaira: „*Nem szeretnék erről beszélni. Nincs semmi értelme ezeket a régi dolgokat bolygatni, változtatni már úgyse lehet semmin. Minek bárkit is megbántani... [...] De nem vagyok híve az ilyen kitergetésnek. Szakmai féltékenység mindig volt és sajnos lesz is.*”¹⁴ Kaposvárott a kórház 60 ágyas bőrgyógyászati és nemi beteg részleggel rendelkezett: „*A szifilisz, az nagy istencsapása volt az emberiségnek. Azelőtt Salvarsannal gyógyítottuk: általában három évig tartott a kezelés, plusz bizmut-injekciókat adtunk, tizenkettőt-tizennégyet-húszat is egy kúrában, ha vérének vizsgálata pozitív volt, hat-nyolc kúrát kellett a betegnek végigcsinálnia. A penicillin azután gyökeresen megváltoztatta ezt a problémát.*”¹⁵

Közkórházi munkája mellett is megtalálta azonban a lehetőséget, hogy tudományos munkáját, kutatásait folytathassa. Kapcsolatot tartott az Erzsébet Tudományegyetem bőrklinikájával, Beck Soma¹⁶, majd Berde Károly¹⁷ igazgatósága idején is bejárt a klinikára, ahol a laboratóriumban dolgozott, illetve a klinika könyvtárában hozzájutott a legfrissebb szakirodalomhoz is. 1928-ban lehetősége nyílt három hónapos tanulmányútra Breslauba, a Josef Jadassohn¹⁸ vezette klinikára.¹⁹ Tagja volt és részt vett az Erzsébet Tudományegyetem Orvosi Tudományos Szakosztályának ülésein is, sőt az egyesület jegyzőjeként, majd 1935-től titkáráként is működött. 1930-ban a Fox Fordyce betegségről, illetve *A bőr hámjának és mirigyeinek Golgi készülékeiről* címmel tartott előadást az egyesület keretében.²⁰ 1932-ben is két előadást tartott: *Keratosiss follicularis és spinulosa alakjában jelentkező késői*

¹² Klinikai Zsebkönyv 1926. *Budapesti Orvosi Újság*, 23. (1925):41. 1252. oldal utáni hirdetés; Klinikai Zsebkönyv 1927. *Budapesti Orvosi Újság*, 24. (1926):43. 1305. oldal előtti hirdetés

¹³ LEHOCZKY-SEMMELWEISS Kálmán: Az Orvosegyesület pályadíj nyertesei. *Orvosi Hetilap*, 74. (1930):1. 27.

¹⁴ HALLAMA 1982. 685.

¹⁵ HALLAMA 1982. 685.

¹⁶ Beck Soma (1872–1930) bőrgyógyász, egyetemi tanár. Az Erzsébet Tudományegyetem bőrklinikájának vezető professzora 1920 és 1930 között.

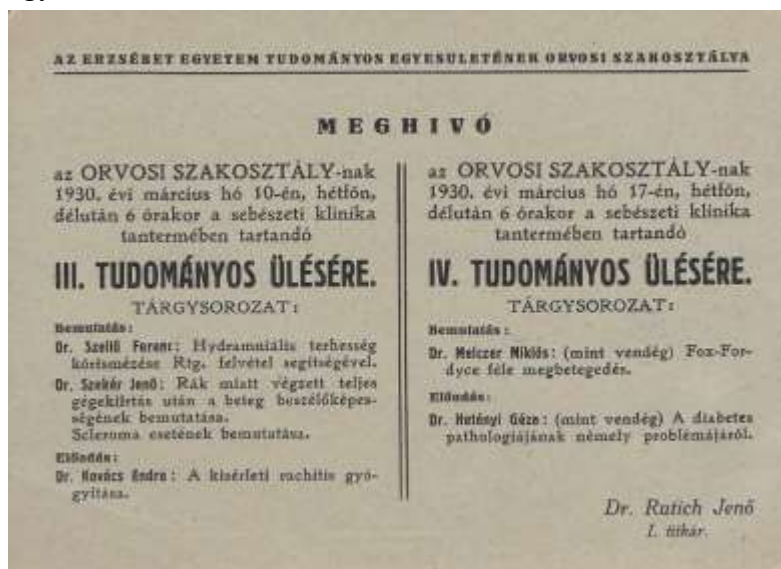
¹⁷ Berde Károly (1891–1971) bőrgyógyász, egyetemi tanár. Az Erzsébet Tudományegyetem bőrklinikájának igazgatója 1930 és 1940 között.

¹⁸ Josef Jadassohn (1863–1936) német bőrgyógyászprofesszor, a breslauer klinika igazgatója. Nevéhez fűződik a *Handbuch für Haut- und Geschlechtskrankheiten* című 32 kötetes kézikönyvsorozat kiadása.

¹⁹ CSEPLÁK – SCHNEIDER – FAUST 2015. 68.

²⁰ ETE OSZ 1932a 21., 74.

arsenobensol ártalom, illetve *A Golgi készülék szerepe az excretiában* témákban.²¹ 1936-ban a lymphogranuloma inguinaléről, illetve egy *Mai de Meleda* esetről adott elő az egyesület keretén belül.²² 1932-ben a pécsi klinikán Berde Károly habilitálta magát tanárrá *A bőr histolbiológiája* tárgykorben.²³

3. kép Meghívó az ETE Tudományos Egyesület Orvosi Szakosztályának tudományos ülésére

Az 1930-as években – ahogy már előadásainak sorában is láthattuk – sokat foglalkozott a faggyúmirigyek Golgi készülékének az ekrin veritékmirigyek általa felfedezett polysysticus Golgi készülékének alaki sajátosságaival és szerepével. Eredményeit a Beck Soma emlékkötetben publikálta először: „Az emberi veritékmirigysejtek mikrocentrumának vizsgálásakor, a chrom-osmiumtartalmú fixálófolyadékkal keményített talpbőr ekrin mirigysejtek sejtjeiben, különböző nagyságú, többé-kevésbé kerek, néhol centrálisán sötétebb festődésű testeket találtam, amelyek nagy mértékben hasonlítottak a sauropsidák vesesejtjeiben alkoholfixálás után jól tanulmányozható, finom húgysavas sókból álló konkrementumokhoz. Az említett testek centrumában egyes esetekben sikerült is a poláros fényben vizsgálva, kettős fénytörésű anyagból álló rögöcskéket találni, ami 1925 elején még csak abból a szempontból volt érdekes előttem, hogy histológiailag is kimutatható az e-mirigyek húgysavas sóexcretioja, éppen ezért igyekeztem vizsgálni ezeknek a testeknek nem csupán a morphológiáját, hanem a fejlődését is. További vizsgálataim során tűnt azután ki, hogy ezek az általam húgysavas kondenzátoroknak leírt képződmények tulajdonképpen az e-mirigyek sejtjeinek Golgi készülékei.”²⁴ Eredményeit német bőrgyógyászati szaklapokban is közzétette.

Publikációinak másik részét azok az írások teszik ki, melyik kórházi munkájához kapcsolódnak. A szifilisz kapcsán írott cikke a gyakorló orvosoknak nyújt tanácsot a fertőzékenységű esetekről: „Minden egyes elsődleges syphilises fertőzésre gyanús esetben,

²¹ ETE OSZ 1932b 15., 19.

²² ETE OSZ 1938 16.; Tudományos orvosi bemutató előadások. *Dunántúl*, 1936. február 9. 8.

²³ CSEPLÁK – SCHNEIDER – FAUST 2015. 68.

²⁴ MELCZER 1930.

kettős kötelezettség háramlik az orvosra: 1. meg kell kísérelnie a kórokozó kimutatását, 2. a vérsavó vizsgálatása útján pedig meggyőződést kell szereznie arról, hogy a beteg a savónegatív, elsődleges szakban van-e még.

E kettős ténykedés közül bármelyiknek az elmulasztása igen sokszor döntő kihatású a beteg sorsára. Mai felfogásunk szerint ugyanis a syphilis tökéletes gyógyulásához csak egy út: a minél korábban megkezdett erélyes kezelés vezet. A kezelés korai elkezdéséhez azonban korai diagnosis szükséges.

A nemi részek bármilyen jelentéktelen, de beszüremkődő elváltozása, sérülése (excoriatio, erosio, rhagas, scabieses pustulák, herpes hólyagocskák) gyanús elsődleges syphilises fertőzésre. Műhibát követ el az orvos, ha a beszüremkedett elváltozásra fertőtlenítő hintőporokat, kenőcsöket, borogatásokat rendel, de hibázik akkor is, ha a döntő bizonyíték, a kórokozó kimutatása nélkül megkezdi ex juvantibus a kezelést.

A fertőzés utáni első, sőt még a második héten is, a bajt klinikailag biztosan megállapítani nem lehet. A fertőzés gyanúját ilyenkor legfeljebb valószínűvé teszi, a gyanús elváltozásnak mindinkább fokozódó megkeményedése, feltéve, hogy azt a beteg marószerekkel; ezüstnitráttal, réz- gáliccal nem edzette.

A betegek zöme azonban csak a fertőzés utáni 3–5. héten keresi fel az orvost. Noha ezidőtájt az elsődleges syphilises elváltozás már teljesen kifejlődött, s típusos esetekben a szakorvos a klinikai képből minden nagyobb nehézség nélkül diagnostizálhatja a bajt, mégis szabályként kell felállítanunk, hogy az ilyen típusos esetekben is keresni kell a kórokozót s még az ilyen esetekben is egyedül a kórokozók kimutatása dönt. A fertőzés utáni 3–5. héten az elsődleges elváltozás alakján, tömörségén kívül, különben valószínűsíti a bajt még, a tájéki nyirokcsomók fájdalomtalan megrúszadása is.

Ha a fertőzés utáni 2–5. hétben elmulasztjuk a kórokozók kimutatását, elmulasztjuk döntő módon beigazolni a baj fennforgását s ha a spirochaeták kimutatása nélkül hozzákezünk a kezeléshez, hogy a betegnek tényleg volt-e syphilise, azt többé — hacsak a beteg a kezelést abba nem hagyja s később új tünetekkel nem jelentkezik — megállapítani már nem tudjuk. Sokszor előfordul, hogy az ilyen beteg később más orvost keres fel, aki kénytelen a kezelés továbbfolytatását tanácsolni a betegnek, noha nincs meggyőződve arról, hogy volt-e, illetőleg van-e a betegnek syphilise.”²⁵

Szintén a gyakorló orvost sejthetjük azon publikációi mögött, melyek a gombás, illetve bakteriális fertőzések okozta betegségek kapcsán vizsgálják a különböző szerek fertőtlenítő hatását. 1931-ben a *Gyógyászatban* közölt tanulmányában írta meg tapasztalatait a kipróbált szerekkel kapcsolatban: „Még 1930-ban magam is megkísérlettem a myosalvarsant helyi, genykeltők által okozott folyamatok gyógyítására felhasználni, de a szernek nagy fájdalmat okozó hatása miatt kénytelen voltam vizsgálataimat elejteni. A gyári technika fejlődése azonban csakhamar kitermelte a neoiacol liquid-et és a német solusalvarsant, amelyek már, noha még mindig jelentős fájdalmat okoznak a bőralfjába való alkalmazásukkor, mégis lehetővé tették e szereknek a klinikai alkalmazását.

A genykeltők okozta helyi fertőzések közül a solusalvarsannak és a neoiacol liquid-nek a hatását megvizsgáltam 53 furunculusban, illetőleg furunculosisban, 24 hydradenitis adutorumban, két kezdődő orbáncban, három staphylococcus okozta phlegmoneban, négy

²⁵ MELCZER 1935. 66.

lépfenében, két gázphlegmoneban szenvedő betegnél. A fonálgombás betegségek közül alkalmam volt e szereket kipróbálni hat trichophytia profunda esetében.

A még mindig számottevő fájdalmat okozó solusalvarsant és neoiacol liquidet, hogy a szer alkalmazását hátráltató fájdalommasságot csökkentsem, másrészt pedig, hogy a szer gyors felszívódását hátráltassam, minden egyes esetben adrenalint is tartalmazó novocain-oldattal higitottan alkalmaztam. [...]

Eddigi vizsgálataim szerint a solusalvarsan és a neoiacol liquid nem öli el a hasadó gombákat. E szerek csupán csak a csirák életképességét csökkentik oly nagy mértékben, hogy a szervezet, illetőleg a szövetek az ártalmatlan élősdivé vált kórokozóval szemben közömböseké válnak s a természetes védőerők útján leküzdhetik már a fertőzést.”²⁶

A szegedi bőrgyógyászati klinika élén 1936–1940 között

1936-ban elhunyt a szegedi klinika igazgatóprofesszora, Poór Ferenc. A megüresedett klinikavezetői posztra 9 pályázat érkezett be, az egyetemi tanács első helyen támogatta Melczer Miklós pályázatát. A szegedi egyetemen 1936-ban előbb nyilvános rendkívüli tanári, majd 1938-tól nyilvános rendes tanári kinevezést kapott.²⁷ Szegeden a modern, jól felszerelt klinikán jóval több lehetőség nyílt számára, mint Kaposvárott, mind kutatásai, mind a betegellátás terén.

4. kép A szegedi klinika orvosi kara 1940-ben. (Az ülő sor közepén Melczer Miklós.)

Klinikaigazgatóként az egyetemi hallgatók oktatásában is részt vett. Működésének első félévében heti hat órában tartott előadást a klinika tantermében *Bőrgyógyászati propedeutika* címmel.²⁸ A következő félévekben heti öt órában *Bőr és nemikórtan* címmel tartott előadást ugyanott.²⁹ Melczer Miklós indítványozta az egyetemi tanácsnál, hogy minden tanév első félévében tartsanak a valamennyi kar hallgatói részére egészségvédelmi előadásokat, melyek

²⁶ MELCZER 1936. 275–276.

²⁷ SCHMIDT 2012. 160.

²⁸ FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM TANREND 1936a 41.

²⁹ FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM TANREND 1936b 41.

keretében főként a nemi betegségek elleni védekezésre helyeznék a hangsúlyt. Melczer Miklós a férfihallgatók számára *Általános tudnivalók a nemi betegségekről* címmel heti egy órás előadást tartott. A nőhallgatóknak pedig egy kijelölt női előadó tartott *Általános női higiéné* címmel felvilágosítást, melyben a nemi betegségekkel kapcsolatos ismeretekre is kitértek. E mellett a hallgatók számára egy tájékoztató füzet is kiadásra került *Intelem az ifjúsághoz* címmel, melyet Melczer Miklós állított össze.³⁰

A szegedi időszak tudományos munkássága szempontjából is igen termékeny időszaknak számít. Kutatásai során a betegein megfigyelt jelenségeket, megfigyeléseket igyekezett állatkísérletekkel igazolni, Magyarországon ő nevéhez fűződik a kísérletes bőrgyógyászat első hazai művelése.

A IV. nemi betegséggel, a lymphogranuloma inguinaléval kapcsolatos kutatásai nemzetközi téren is ismertté tették nevét. Korábban, még Kaposváron több olyan beteget kórismézett, akik egy akkor még ismeretlen eredetű nemi betegségben szenvedtek. Feltételezte, hogy vírusfertőzésről lehet szó, ezért érdeklődése a vírusok, mint szűrhető csírák felé fordult. 1937-ben a Magyar Dermatológiai Társulat ülésén Y. Miyagawa és munkatársai által felfedezett és „nagy vírusnak” nevezett kórokozót R. Rugével egyidőben mutatta be az orvosi szakma képviselői számára. Az *Orvosi Hetilapban* megjelent 1938-as tanulmányában nemcsak saját kutatási eredményeit, hanem a betegséggel és annak kórokozójával kapcsolatos nemzetközi kutatások történetét is felvázolja: „*A lymphogranuloma inguinale okozója utáni kutatás sokáig téves úton járt. Három évtizeden át ugyanis a vizsgálók a lymphogranulomás dob genyébe másodlagosan belekerült különféle csírákat írták le, mint kórokozót. Sokáig a diphtherija-csorportba tartozó csírákban, a máltai láz okozójában, egy nocardia-fajtában, amoebában kerestük a kórokozót. Éppen az ellentmondó adatok miatt, sem a lymphogranulomás genyből kikent készítmények vizsgálata, sem a tenyésztés sem pedig az állatojtás nem vezetett egységes és általánosan elfogadott álláspont kialakulására. Pedig kétségtelen, hogy századunk harmadik tizedében már több kutató is helyes úton járt. Gamna például már 1924-ben sikerrel ojtotta át a bajt tengeri malacra. [...]*

Miyagawa és munkatársai később több munkában még közölték, hogy a vírusnak tartott globoid testeket fertőzött egerek agyában, ereiben, fertőzött majomagyban pedig 8–10, sorozatos átvitel után is sikerült kimutatniok. [...]

Már 1934-ben megkísérletem emberi lymphogranulo más dob genyében és lymphogranulomával fertőzött nyúlak nyirokcsomó-kaparékának készítményeiben a lymphogranuloma inguinale kórokozó át láthatóvá tenni. 1934-ben a Magyar Dermatológiai Társulatban be is állítottam egyik lymphogranulomas betegem bemutatása kapcsán, Löffler szerint festett készítményekben a lymphogranuloma vírusát. [...]

Az ember lymphogranulomás nyirokcsomójának ka parékában, genyében már sokkal könnyebb a lymphogranuloma csiráját kimutatni. Eleddig 9 esetben sikerült a lymphogranulomás emberi nyirokcsomó kaparékában, s 15 esetben a dob kikent genyében kimutatnom a kórokozót.”³¹

A következő években több, a betegséggel kapcsolatos tanulmánya jelent meg, majd 1938-ban *Negyedik nemibetegség* címmel a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulatnál első könyve is

³⁰ FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM TANREND 1938. 15.

³¹ MELCZER 1938a 4–5.

megjelent a témában.³² A mű átdolgozott, bővített német nyelvű kiadása 1942-ben jelent meg a szegedi egyetem gondozásában.³³ A kötetben húsz fejezetben foglalkozik a betegség kórokozójával, kóroktanával, a járványtanáról és gyógyítási lehetőségeivel. A munka nagy erénye, hogy szerzője saját kutatási eredményeire támaszkodva írta meg művét, melyet recenzálójá, Neuder Ede³⁴ is kiemelt: „A szerző könyve megjelenéséig több mint 40 lymphogranulomás esetet észlelt, országunkban kétségkívül a legtöbbet s így behatóbban és méltán is foglalkozhatott e betegségnek epidemiológiájával is, melyek ismerete a megelőzés szempontjából szintén rendkívül fontosságúnak bizonyultak. E könyv nemcsak ahhoz fog járulni, hogy a jövőben orvosaink e betegség terjedése ellen védelmet tudnak nyújtani, hanem e betegség heveny tüneteit felismerve, azokat haladéktalanul kezelésbe is veszik, s ezáltal jóval nagyobb kilátás kínálkozik a gyorsabb és biztosabb gyógyulásra, mint az idültebb esetekben, amikor a legerélyesebb gyógykezelés ellenére is mérsékeltebb eredményre számíthatunk.”³⁵

1935-ben a Budapesten megrendezett IX. Nemzetközi Dermatológus Kongresszuson több előadással és betegbemutatással vett részt. Ez utóbbiak – mintegy húsz leírás – megjelentek Nékám Lajos bőrgyógyászati atlaszában, melyben az egyes bőrbetegségek leírása mellett osztályozásuk és egységes elnevezéseik is szerepeltek.³⁶

1940-ben Erdély visszacsatolásakor nem szeretett volna átmenni a kolozsvári egyetemre, viszont Berde Károly a pécsi klinika éléről távozott Kolozsvárra, így a pécsi klinikavezetői állás megüresedett, melyre sikerrel pályázott Melczer Miklós. Egyébként a kolozsvári oktatás segítéséhez Melczer Miklós és Rávnay Tamás³⁷ adták át Berdének a demonstrációs anyagot a szegedi klinikáról.³⁸

A pécsi egyetemi klinikán töltött évtizedek (1940–1962)

³² MELCZER 1938b

³³ MELCZER 1942.

³⁴ Neuber Ede (1882–1946) bőrgyógyász, egyetemi tanár, akadémikus. A 1921-től 1944-ig vezette a debreceni, illetve a budapesti tudományegyetemek bőrgyógyászati tanszékeit, illetve bőr- és nemikórtani klinikáit.

³⁵ NEUBER 1939. 498.

³⁶ NÉKÁM 1938. 154.

³⁷ Rávnay Tamás (1893–1963) bőrgyógyász, egyetemi tanár. A debreceni klinikán kezdte meg munkásságát, majd 1940-től 1963-ig a szegedi klinika igazgatója.

³⁸ TOPOLAI 2008. 102, 108.

5. kép A pécsi bőrklinika épülete az 1950-es években

Melczer Miklós nagy lendülettel fogott a pécsi munkába, bizonyára nagy segítség volt, hogy a pécsi orvosi kar professzorai személyesen is jól ismerték, hiszen korábban részt vett a tudományos szövetség munkájában és magántanári címét is a pécsi egyetemen szerezte meg. E bizalomnak volt köszönhető az is, hogy nagyon hamar vezető egyetemi tisztségre választották, 1941/42-ben az orvoskari dékáni, majd az 1944/45-ös és az 1945/46-os tanévekben a prodékáni tiszteletet töltötte be.³⁹

Az 1940/41-es tanév második felétől vette át a korábban Berde Károly által tartott professzori előadások tartását. *Bőr és nemibetegségek* címmel heti öt órában vettek részt az orvostanhallgatók a professzori előadásokon a klinika tantermében. Az előadásokhoz kapcsolódó gyakorlatokat Lang Mihály tartotta heti két órában.⁴⁰ A következő tanévtől *Bevezetés a bőrkórtanba* címmel tartott előadásokat heti 4 órában. A betegbemutatókkal kísért heti két gyakorlati órát Folmann Jenő tartotta meg *Bőrgyógyászati diagnosztika* címmel. Ebben a félévben Melczer Miklós is elindította valamennyi kar első éves hallgatója számára az *Általános tudnivalók a nemi életéről és a nemi betegségekről* szóló tájékoztató előadásait.⁴¹ Az 1951/52-es tanév első tanácsülésén hozták létre és választották meg a szigorlati bizottságokat, Melczer Miklós az anatómiai, illetve szövet- és fejlődéstani bizottság elnöke lett.⁴²

Az oktatói munkát és a hallgatók színvonalasabb oktatását segítette, hogy az 1950-es évek végén modernizálták, nagyobb létszámú hallgatószám befogadására alkalmassá tették a klinika tantermét. A korábbi szemléltető gyűjtemények mellett a professzor létrehozta a klinika színes diagyűjteményét, ezek segítségével mutatta be az egyes kórképeket előadásain. A mikroszkópos fényképfelvételeket nemcsak az oktatásban, hanem a közleményekhez, kutatási

³⁹ CSEPLÁK – SCHNEIDER – FAUST 2015. 69.

⁴⁰ ETE TANREND 1941a 24.

⁴¹ ETE TANREND 1941b 40.

⁴² CSEPLÁK – SCHNEIDER – FAUST 2015. 69.

beszámolókhöz is fel tudták használni, hiszen az 1950-es évektől már jó minőségű AGFA filmeket is be tudtak szerezni, melyekkel kitűnő felvételeket tudtak készíteni a klinika fotólaborjában.⁴³ Az oktatáshoz és kutatáshoz elengedhetetlen könyvtár gyarapítását is tovább folytatta. 1947-től az *Excerpta Medica, Sectio XIII.* referáló lapra, majd 1950-től, a folyóirat indulásától előfizettek a *Hautarzt* folyóiratra, illetve a 1973-tól *Zeitschrift für Hautkrankheiten* is elérhető volt a könyvtárban.⁴⁴

6. kép A klinika tanterme Melczer Miklós igazgatósága idején

Igazgatása alatt újjátották fel a klinika belső tereit: a nagy kórtermeket kisebb méretűekre választották le, így a három osztályon 1-1 nagyobb és 5-5 kisebb méretű kórtermet alakítottak ki. A kórtermek, a folyosók és a lépcsőház 1,5 méter magasságig zöld csempeborítást kapott. A gyógyításnál és a kutatói munka során is nagy hangsúlyt helyezett a laboratóriumi munkára, a kórszövet-tani laboratórium fejlesztésére.⁴⁵

Oktató és gyógyító munkája során kiemelten figyelt az emberekkel való jó kapcsolatra, nyugalma, embersége mindenkire átragadt, ahogy egyik tanítványa is hangsúlyozta emlékezésében: „A klinikán töltött évek alatt sohasem láttam ingerültnek [...], legfeljebb elgondolkodónak, soha nem emelte fel a hangját. Megnyerő modor és szerénység jellemezte. A viziteken minden beteghez volt néhány közvetlen szava, mindenkivel szót tudott érteni. Ezek hatására az egyszerű emberek szorongásai és panaszai megnyugvássá változtak. Így alakult ki a kórteremek betegközpontú légköre. A hallgató számára rendszeresen megtartott professzori előadásain is ezzel a magatartásával hatott: a betegekkel való humánus és etikus bánásmódra nevelt. Az előadás szakmai tartalma mellett a betegbemutatóknál is ez a jellemvonása

⁴³ HEGEDÜS [é.n.] 12.

⁴⁴ CSEPLÁK – SCHNEIDER – FAUST 2015. 71.

⁴⁵ CSEPLÁK – SCHNEIDER – FAUST 2015. 69–70.

*domborodott ki. Mindenki megláthatta és megérezhette, hogy a professzor és a mellette lévők, az orvosok, a medikusok és a betegek mennyire egyenlők, egyformán emberek a szó nemes értelmében, akik között alapvetően az emberség a kapcsolat. Ennek eredményeképp a tanterembe belépő beteg a bemutatás végén megújodva és hálálkodva távozott. Némelyik még az ajtóban is megállt és meghajtotta magát. Közben a professzor szerető melegséggel nézte, szeme pillantásával simogatta őket, és jóindulatú mosoly bujkált szája szögletében.*⁴⁶

7. kép A pécsi klinika dolgozói az 1960-as években

Igazgatósága idején mintegy 35 dermatológus került ki a klinikáról. Tanítványa volt többek között klinikavezetői, tanszéki utódja Gróf Pál.⁴⁷ Frankl József⁴⁸, Cseplák György⁴⁹ és Kiss Gyula⁵⁰ pedig megyei, illetve városi kórházak főorvosai lettek Pécsről való távozásuk után. A pécsi klinikán vezetésének időszaka alatt több neves külföldi kutató, klinikus is megfordult. Például Carl Schirren⁵¹, a hamburgi egyetem, illetve Jaroslav Horáček⁵², a brnoi egyetem professzora.

⁴⁶ FRANKL 1982. 611.

⁴⁷ Gróf Pál (1912–1993) egyetemi tanár, bőrgyógyász, a pécsi bőrklinika igazgatója 1962 és 1982 között.

⁴⁸ Frankl József (1908–1912) 1932-től előbb Berde Károly, majd Melczer Miklós mellett működött a pécsi klinikán, itt habilitált 1947-ben. 1949-től a kaposvári megyei kórházának vezetését vette át, melyet 1979-ig vezetett.

⁴⁹ Cseplák György (1929–) 1954-től dolgozott Melczer Miklós mellett a pécsi klinikán, ahol 1957-től tanársegéd volt. 1963-tól 1993-ig vezette a salgótarjáni kórház bőrgyógyászati osztályát. 2006-ig mint gondozóintézeti főorvos praktizált.

⁵⁰ Kiss Gyula (1927–2004) 1949-től, egyetemista éveitől kezdve dolgozott a pécsi klinikán, ahol 1955-ben lett szakorvos. 1967 és 1993 között vezette az esztergomi város kórház bőrgyógyászati osztályát.

⁵¹ Carl Schirren (1922–2017) a hamburgi egyetem professzora 1971-től. Ő hozta létre az egyetem reprodukciós, illetve andrológiai központjait.

⁵² Jaroslav Horáček (1914–1991) a brnoi egyetem bőrgyógyász professzora, az egyetem gyermekbőrgyógyászati osztályának alapítója, a bőrbio kémiai laboratórium vezetője.

Tudományos kutatásait Pécsen is folytatta, illetve új kutatási témákat is talált, hiszen 90 éves korában is publikációi jelentek meg eredményeiről. A pécsi időszakban nagy előrelépést jelentett, hogy a víruskutatásokhoz már elektronmikroszkópot is tudott használni, ennek segítségével sikerült kimutatnia a vírus eredetűnek feltételezett lupus erythematosus betegeknek a sejtek citoplazmájában vírus particuláknak tartott organelumokat. 1962-ben megjelent kutatótársakkal jegyzett tanulmányában több eset vizsgálatából, valamint laborvizsgálatok és kísérletek alapján vonják le a következőket: „*A lupus erythematosus különféle alakjaiban: az erythematosus chronicus discoides (64 eset), az e. chronicus cum exacerbatione acuta (Ehrmann) (3 eset), s a több szövethéveséget is megtámadó e. acutus (4 eset) bőrelváltozásainak szövethévesében, a spontán vagy mesterségesen erodált elváltozások kaparékában, fény- és elektronmikroszkópos eljárásokkal rendszeresen és könnyen ismétlődő módon fajlagos vírust sikerült kimutatni.*

A vírus jól kivehető eclips-szakon megy át, melynek a végén alakilag jellegzetes magelváltozások: a mag DNA-jának széli tömörülése, majd 1-10 mikron nagyságú provírusnak megfelelő zárványokra esése következik be. Elektronmikroszkópos képeken elvéve sejten belüli viroplasmából való származásra utaló szerkezet is előfordult. A provírus Feulgen szerinti festődés miatt az erythematosus kórokozója valószínűleg a DNA-vírusok között tartozik.

A vírus főleg HeLa és friss majomvese tenyészteteibe ojtva az eseteknek mintegy a felében, sorozatos továbbvitelkor is cytopathogen hatást keltett. Az érett vírusrészek elektronmikroszkópos metszetekben sphaerikusak, részben, valószínűleg a dehidráálás folytán oválisak. Nagyságuk 225–365 mikron között változik. Átlagban 350 mikron átmérőjűek. Az erythematosus vírusa ezek szerint a nagy vírusok közé tartozik. A vírusrészek nucleoiddal bírnak, melynek nagysága átlag 195 mikron. A psittacosis-lymphogranulomacsoport vírusaitól az erythematosus vírusa azonban különbözik antibiotikum elleni resistenciája s nehéz festhetősége folytán. Míg a vírus tulajdonságainak jobb megismerése révén nem válik lehetővé rendszerezése, ideiglenesen a Rickettsialis rendbe sorozzuk s nem Linné szerinti binomiális néven, erythematosus-vírus névvel jelöljük. Az erythematosus-vírus megismerésével nyilvánvalóvá lett, hogy az erythematosus különféle alakjait nem autoimmunizatio, hanem fajlagos vírus okozza, s ezért a L. E. sejtet keltő antinuclearis anyag – melynek antigénje fajlagossággal nem bíró nucleoprotein –, véleményünk szerint heterosensitizációból alakul ki s a vírus desoxyribonucleinje kelti.”⁵³ Sajnos kutatási eredményeiket csak magyarul publikálták, ezért külföldi szerzők egy évvel későbbi hasonló megállapításait ismerték el elsőnek a nemzetközi tudományos életben.⁵⁴

A vitális festési eljárással több olyan bőrbetegség mechanizmusát tárta fel, melyek addig kevésbé ismert kóroktanú betegségek voltak (Köbner-féle tünet, isomorph bőrreakció).⁵⁵ Két olyan kórképet is leírt, amelyeket róla neveztek el, a Granuloma pseudotrichophyticumot⁵⁶ és a Keratocystomatosis⁵⁷.

Tudományos munkásságának másik kitüntetett területe a carcinogén anyagok hatásának kutatása, valamint a bőr rákmegelőző állapotainak és a primer rákos folyamatok vizsgálata.

⁵³ MELCZER et al. 1962. 584.

⁵⁴ TOPOLAI 2008. 108.

⁵⁵ CSEPLÁK – SCHNEIDER – FAUST 2015. 71.

⁵⁶ MELCZER 1947.

⁵⁷ MELCZER 1948.

1962-ben jelent meg a témában írott főműve *a Präcancerosen und primäre Krebse der Haut* címmel, melyben saját vizsgálatait és kutatásait ismerteti.⁵⁸ A kötet méltatója mind a kutatóknak, mind a gyakorlati orvosoknak ajánlotta a kézikönyvet, hiszen az elméleti problémák mellett számos fontos gyakorlati kérdéssel is foglalkozik. A műben átfogó szakirodalmi ismeretei és gazdag tapasztalati anyaga nyomán széles alapokon tárgyalja összefoglalóan az elsődleges szöveti daganatokat, mintegy 2100 korábban megjelent tanulmány, kutatás adatait, eredményeit foglalja össze a munka. Az első fejezetben a bőr praecancerosisainak két csoportját: az obligát, illetve a fakultatív praecancerosisokat tárgyalja. A következő fejezetben mintegy 250 oldalon foglalkozik a bőrrákok klasszifikációjával. A harmadik részben a bőrrák regionális sajátosságait ismerteti, külön tárgyalva az egyes testrészekben megjelenő rákokat. A negyedik fejezetben a különböző foglalkozások által okozott rákokat tárgyalja: szurokrák, kátrányrák, fonónók rákja, arzén okozta rák. Külön fejezetben foglalkozott az élvezeti cikkek: a dohány és a kávé rákkeltő szerepével. A hatodik fejezetben a bőr rákjainak sajátos metasztázisait, a valódi és látszat recidívát, a komplikációkat és a hibás diagnózisokat tárgyalja. Külön fejezetben értekeznek a rákok általános kezeléséről: sebészi beavatkozás, röntgen-, radioaktív-, ultrahanggal való kezelés és bemutatja a kombinált kezelési módokat is. Az utolsó fejezetben a bőrrákok gyógyulásával, profilaxisával és bőrrák elleni küzdelemmel foglalkozik. A kötetet részletesen név- és tárgyszójegyzék, illetve a téma irodalmának bemutatása zárja.⁵⁹

Külön figyelmet fordított – a már fent is említett – a bőrrák egy sajátos fajtájának az ún. szurokráknak a visszaszorítására. A pécsi és baranyai szénfeldolgozó üzemekben a brikettgyártásnál keletkező szurokport ártalmaként lépett fel ez a betegség. Melczer Miklós kikísérletezett egy olyan védőkenőcsöt, amelynek használatával a veszélynek kitett munkások körében gyakorlatilag eltűntette ezt a kórképet.⁶⁰

1962-ben akarata ellenére nyugdíjazták, de ezután is bejárt a klinikára és folytatta tudományos munkáját is. Ennek eredményeként született meg felkérésre írt két könyvfejezete, melyek közül az első a Jadassohn-féle bőrgyógyászati kézikönyvsorozat VI/1. kötetében jelent meg, és a negyedik nemibetegséggel kapcsolatos tudnivalókat összegzi.⁶¹ 1976-ban *Electrometric Studies in Skin Cancer* címmel írt könyvfejezetet egy Kanadában megjelent kézikönyvbe.⁶² 90 éves korában jelent meg *A psoriasis vulgaris kór- és gyógytana az újabb kori kutatások tükrében* című átfogó tanulmánya.⁶³ Még 93 éves korában is publikált, több mint 200 tudományos szócikk, tanulmány, könyv- és könyvrészlet írása fűződik nevéhez.

Melczer Miklós számos hazai és külföldi elismerésben részesült. 1952-ben Kossuth-díjjal, 1962-ben és 1981-ben a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki. A Magyar Dermatológia Társulat 1975-ben Kaposi-emlékéremmel jutalmazta. 1981-ben a Pécsi Orvostudományi Egyetemen kifejtett több évtizedes oktató, kutató és gyógyító munkájáért a Pro Universitate érem arany fokozatát adományozták részére. Több jelentős tudományos szervezetnek is tagja volt. 1949-től a Német Dermatológiai Társaság, 1952-től a csehszlovák

⁵⁸ MELCZER 1961.

⁵⁹ VENKEI 1961. 1675.

⁶⁰ SCHMIDT 2012. 162.; HALLAMA 1982. 686.

⁶¹ MELCZER 1963.

⁶² MELCZER 1976.

⁶³ MELCZER 1981.

J. E. Purkyně Orvostudományi Társaság tiszteletbeli, a jugoszláv és finn dermatológiai társaság levelező tagja volt. A hazai *Magyar Bőrgyógyászati és Venerológiai Szemle*, valamint a *külföldi Dermatologica* és a *Hautarzt* szakmai folyóiratok szerkesztőbizottságában is működött.⁶⁴

1983-ban a Magyar Dermatológiai Társaság tiszteletbeli tagjává választotta. 90-ik születésnapján Pécsen tudományos ülésen köszöntötték munkatársai. A tanítványok nevében Frankl József köszöntötte a professzort, aki meleg szavakkal emlékezett meg Melczer Miklós személyéről: *„A klinikán töltött évek alatt soha nem láttam haragosnak, legfeljebb rezignálnak, megnyerő modor és szerénység jellemezte. A viziteken minden beteghez volt néhány közvetlen szava, mindenkivel megtalálta a megfelelő hangot. Szavainak hatására a betegek megnyugodtak, melyet az orvosokba vetett bizalom, a gyógyulás hite hatott át. így alakult ki a klinika betegcentrikus légköre.*

Közismert nyugalma a szigorlatokon sem hagyta el. Türelemmel várta ki, hogy a jelölt számot adjon tudásáról, még ha ismétlésekbe bocsátkozott is. A szorongó vizsgázóból apró segédkérdésekkel többnyire sikerült kihúznia a megfelelő választ. Megbukni nehéz volt nála, azt csak a legteljesebb tudatlansággal lehetett kiérdemelni. Melczer professzor nagy orvos és nagy ember. Kiemelkedő orvosi értékeit a dermatológia, onkológia és virológia terén elért tudományos eredményei őrzik. Minden egyes munkájában van valami eredeti, egy-egy új felismerése, ami megragadja az olvasót.

Emberi nagysága, amely a kollégákkal, tanítványokkal és a betegekkel való érintkezésben nyilvánul meg, nem tűnik el nyomtalanul. Az a hatás, amely személyiségéből sugárzik, mindannyiunkat egész életében elkísér, és olyan példaképpé érik, amely a tanítványok tanítványait is a nagy tanító orvosi szemléletének és humánus gondolkodásának elsajátítására lelkesíti. Ez a méltó jutalma a személyes példán épülő orvosi oktatásnak.

Az ilyen férfiakra mondotta közel két és félezer évvel ezelőtt Sophoklész: «Számptalan csoda van, de az embernél jelesebb csoda nincs... . Kitalálta szavak, száguldó gondolatok, a kormányzó törvények tudományát. . .»

Magam azt kívánom, szeretett Professzor Urunknak tanítványai nevében, hogy még sokáig örvendhessen nemes munkája megérdemelt eredményeinek erőben-egészségben.”⁶⁵

Melczer Miklós 94-ik életévében, 1985-ben hunyt el, nyughelye a pécsi városi temetőben található.

Melczer Miklós emlékezete

1991-ben születésének centenáriuma alkalmából a bőrgyógyászati klinika folyosóján a Pécsi Tudományegyetem rektora és Schneider Imre, a klinika igazgatója Melczer Miklós pécsi klinikaigazgatói működésére emlékeztető márványtáblát avattak.⁶⁶ A szegedi bőrklinika

⁶⁴ CSEPLÁK – SCHNEIDER – FAUST 2015. 73–74.; TOPOLAI 2008. 109.

⁶⁵ FRANKL 1982. 611.

⁶⁶ Ekkor avatták fel Beck Soma és Berde Károly emléktábláját is. A tábla szövege: *„Prof. Dr. Melczer Miklós (1891–1985) A Bőrgyógyászati Klinika igazgatója 1940–1962”*

épületén is elhelyeztek egy emléktáblát, mely e helyen is klinikaigazgatói működéséről emlékezik meg.⁶⁷

1995-ben az 5. Pécsi Dermatológiai Kongresszus előtt az egyetem Szigeti úti aulájában leplezték le a Melczer Miklóst ábrázoló bronzreliefet családja, a kongresszus résztvevői és a pécsi professzori kar tagjai előtt.

A 2002-ben a pécsi klinikán működő „Festékes anyajegy és bőrrák centrum” Alapítvány készíttetett kétoldalas öntött bronzéremet Füz Veronika éremművésszel. Az érem előlapján „Prof. Dr. Melczer Miklós 1891-1895” körirat olvasható, középen balra néző portré látható. A hátoldalon köriratban „Lymphogranuloma inguinale”, alatta három sorban „Präcancerosen / und Primäre Krebse / der Haut” szöveg, vagyis fő műveinek címe olvasható. Lejjebb vízszintesen az éremmező teljes szélességében kóros hámszerkezet stilizált mikroszkópos képe látható. Alul íves felirat két sorban, melyek orvosi ténykedésének helyszíneit jelölik: „Szeged – Pécs / Budapest – Kaposvár”.⁶⁸

8. kép A Melczer Miklós-érem elő- és hátlapja

Sajtóforrások

Budapesti Orvosi Újság 1925, 1926

Dunántúl 1936

Irodalom

CSEPLÁK György- SCHNEIDER Imre- FAUST Fülöp: Pécsi Tudományegyetem Klinikai Központ Bőr-, Nemikórtani és Onkodermatológiai klinikájának története. [Pécs], [2015.]

⁶⁷Az emléktábla elhelyezésének dátuma nem ismert. Szövege: „Prof. dr. Melczer Miklós, a Bőr- és Nemikórtani Klinika igazgatója 1936-1940.”

⁶⁸SÜLE 2017. 129.

A Magyar Királyi Ferencz József-Tudományegyetem tanrendje az 1938/39. tanév első felére. Szeged, 1936.

A Magyar Királyi Ferencz József-Tudományegyetem tanrendje az MCMXXXVI-MCMXXXVII. tanév első felére. Szeged, 1936.

A Magyar Királyi Ferencz József-Tudományegyetem tanrendje az MCMXXXVI-MCMXXXVII. tanév második felére. Szeged, 1936.

A pécsi m. kir. Erzsébet Tudományegyetem tanrendeje az 1940/41. tanév második felére. Pécs, 1941.

A pécsi m. kir. Erzsébet Tudományegyetem tanrendeje az 1941/42. tanév első felére. Pécs, 1941.

Az Erzsébet Egyetem Tudományos Egyesülete Orvosi Szakosztályának ülésjegyzőkönyvei az 1930-31-ik évről . Szerk.: RUTICH Jenő. Pécs, 1932.

Az Erzsébet Egyetem Tudományos Egyesülete Orvosi Szakosztályának ülésjegyzőkönyvei az 1932-ik évről . Szerk.: SZACSVAY István. Budapest, 1932.

Az Erzsébet Egyetem Tudományos Egyesülete Orvosi Szakosztályának ülésjegyzőkönyvei az 1936-37-ik évről . Szerk.: DZIOBEK László. Pécs, [1938.]

FRANKL József: Melczer professzor 90 éves. Orvosi Hetilap, 123. (1982):10. 610-611.

HALLAMA Erzsébet: Beszélgetés Melczer Miklóssal. Jelenkor, 25. (1982):7-8. 683-689.
<https://doi.org/10.1063/1.863792>

HEGEDÜS Margit: 38 munkásévem. [Kézirat] [é.n.]

LEHOCZKY-SEMMELWEISS Kálmán: Az Orvosegyesület pályadíj nyertesei. Orvosi Hetilap, 74. (1930):1. 27.

MELCZER Miklós - HAMAR Matild - KISS Gyula - RÓKA Edit: Adatok a lupus erythematodes kóroktanához. Orvosi Hetilap, 103. (1962):13. 581-584.

MELCZER Miklós: A gyakorló orvos teendői, elsőslegesen syphilises fertőzésre gyanús esetekben. Orvosi Hetilap, 79. (1935)17. 66-67.

MELCZER Miklós: A IV. nemibetegség kórokozója. Orvosi Hetilap, 82. (1938):1. 4-7.

MELCZER Miklós: A solusalvarsannak és a neoiacol liquidnek mély fertőtlenítő hatása a bőr egyes-, hasadó- és fonálgombák okozta betegségeiben. Gyógyászat, 76. (1936):18. 274-276.

MELCZER Miklós: A tuberculotikus bőr lipasetartalmáról. Orvosi Hetilap, 75. (1931):46. 1243-1245.

MELCZER Miklós: Az ekrin verítékmirigyek Golgi készülékéről. In: Beck Emlékkönyv. Pécs, 1930. 48-55.

MELCZER Miklós: Lymphogranuloma inguinale. Szeged, 1942. (Acta litterarum ac scientiarum Reg. Universitatis Hung. Franciscus-Iosephiane. Sectio medicorum; 11.)

MELCZER Miklós: Negyedik nemibetegség. Lymphogranuloma inguinale, poradenitis, nicolas-favre kór stb. Budapest, 1938. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat Könyvtára; 160.)

MELCZER Miklós: Über das Mikrozentrum der menschlichen Schweißdrüsenzellen. Dermatologische Zeitschrift, 40. (1924):4. 213-224.
<https://doi.org/10.1159/000250201>

MELCZER, Miklós: A psoriasis vulgaris kór- és gyógytana az újabb kori kutatások tükrében. Az Orvostudomány Aktuális Problémái, (1981):39. 47-88.

MELCZER, Miklós: Ein Fall von Keratocystomatose. Dermatologica, (96.) (1948): 8-14.
<https://doi.org/10.1159/000256137>

MELCZER, Miklós: Electrometric Studies in Skin Cancer In: Ed.: ANDRADE, Rafael: Cancer of the Skin. Biology, diagnosis, management. 1. Toronto, 1976. 193-313.

MELCZER, Miklós: Granuloma pseudotrichophyticum. Acta Dermato-Venereologica (Stockholm), 27. (1947)5. 299.

MELCZER, Nikolaus: Pathologische Anatomie des Lymphogranuloma inguinale. In: BOHNSTEDT, R. M., et al.: Geschlechtskrankheiten. Handbuch der Haut- und Geschlechtskrankheiten Ergänzungswerk. 6/1. Berlin, Heidelberg, 1963. 496-544.
https://doi.org/10.1007/978-3-642-94892-3_13

MELCZER, Nikolaus: Präcancerosen und primäre Krebse der Haut. Budapest, 1961.

NÉKÁM Lajos (szerk.): Corpus iconum morborum. Budapest, 1938. (Congressus Dermatologorum Internationalis. 9. Budapest, 13-21. Sept. 1935; 5.)

NEUBER Ede: Negyedik nemibetegség. Melczer Miklós. [Könyvismertetés.] Orvosi Hetilap, 83. (1939):20. 498.

SCHMIDT Pál: Szeretet, szolgálat, szenvedély. Arcképek a pécsi orvoslás múltjából. Pécs, 2012.

SÜLE Tamás: A Pécsi Tudományegyetem és neves orvosai érdemei. Pécs, 2017.

TOPOLAI Attila: A szegedi bőrgyógyászati és allergológiai klinika története. Szeged, 2008.

VENKEI Tibor: Melczer Miklós dr.: Präcencerosen und primäre Krebse der Haut. [Könyvismertetés.] Orvosi Hetilap, 102. (1961):35. 1675-1676.

Képjegyzék

1. kép Melczer Miklós portréja (Forrás: Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény)
2. kép A Nékám-klinika orvosi kara 1927-ben (Forrás: Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény)
3. kép Meghívó az ETE Tudományos Egyesület Orvosi Szakosztályának tudományos ülésére (Forrás: Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény)
4. kép A szegedi klinika orvosi kara 1940-ben (Forrás: Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény)
5. kép *A pécsi bőrklinika épülete az 1950-es években (Forrás: Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény)*
6. kép *A klinika tanterme Melczer Miklós igazgatósága idején (Forrás: Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény)*
7. kép *A pécsi klinika dolgozói az 1960-as években (Forrás: Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény)*
8. kép *A Melczer Miklós-érem elő- és hátlapja (Forrás: Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény)*